

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

"SH. SIROJIDDINOV"
Sh.Sirojiddinov
" 28 -avgust

TAHRIR NAZARIYASI VA TEXNIKASI

fanining o'quv dasturi (sillabusi)

Bilim sohasi:	200 000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230000 – Tillar
Ta'lim yo'nalishi	60230600 – Noshirlik ishi

Toshkent-2023

Fan/modul kodi	Fan/modul turi	Ta'lim tili	Ishlab chiqilgan o'quv yili							
302TNT37	majburiy	o'zbek	2023/2024							
Semestr	Har bir semestrdagi fan/modulning nomi	ECTS - Kreditlar	Haftalik dars soatlari		O'quv mashg'ulotlari				Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
			Jami:	ma'ruza	seminar	amaliy	laboratoriya			
5	Tahrir nazariyasi va texnikasi	7	6	90	30	0	60	0	120	210
	Jami:	7	6	90	30	0	60	0	120	210

1. FANNING MAZMUNI

Fanni o'qitishdan maqsad – tahrir nazariyasi va texnikasining ilmiy asoslari, xususan, matn tahririning ahamiyati, muharrir, noshir-matnchi faoliyati, matn tahlili, nashr jarayonida muharrir va muallif hamkorligi, matn bayoni usullari, tahrir qoidalar, asar tuzilishi, sarlavhalari, kitob apparati, shuningdek, adabiy asar turlari, uslub hamda adabiy tahrir nazariyasi va metodikasini o'rgatishdan iborat.

2. FANNI O'QITISH NATIJALARI VA SHAKLLANADIGAN KASBIY KOMPETENSIVALAR

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarining nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, zamonaviy badiiy va ilmiy matnlar bilan ishlash salohiyatiga ega bo'lishini ta'minlash vazifalarini bajaradi.

Fan bo'yicha talabalarining bilim, ko'nikma va malakalariga qo'yiladigan talablar.

Fanni o'zlashtirish jarayonida talaba:

- tahrir nazariyasi va texnikasining ilmiy asoslari;
- matn tahlili va tahriri, adabiy asar mohiyati, mazmuni, turlari, asar arxitektikasini, bayon turlari, tahrir qoidalarini, muqova va matn dizayni konsepsiyasi bo'yicha bilimlarga;

– asar qo'yozmasini baholay olish;

– qo'yozmaning nashr rejisiga to'liq mos ekanligini aniqlash;

– asar kompozitsiyasi mukammalligi, qismlar, boblar, fasllararo mantiqiy bog'liqligini, adabiy matn me'yorlariga amal qilinganlik darajasini belgilash;

– badiiy til, uslub, lirik, epik va dramatik asarlar matnlarini bilish;

– asarning ilmiy-badiiy yangiligini farqlash, asar turi bo'yicha uslubga to'liq amal qilinganligini baholash;

– sarlavhalar va matn mantiqan bog'liqligini, iqtiboslarning muallif fikri bilan mutanosibligini aniqlash;

– ilmiy matnlarda imlovii xatolarni tuzatish, asos materiallar, faktlarni tekshirish;

– asarning raqobatbardoshligi, bozor talablariga to'liq javob berishini belgilash bo'yicha ko'nikma va malakalariga ega bo'lishi kerak.

3. O'QUV FANI O'QITILISHI BO'YICHA USLUBIY KO'RSATMALAR

- ma'ruzalar;
- interfaol key-s-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar);
- guruhlarda ishlash;
- taqdimotlarni tayyorlash;
- individual loyihalar;
- jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.

4. TALABALAR KREDITLARNI OLISH TARTIBI

Talabalarining bilimni baholash tartibi O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagi 19-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimni nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risida"gi Nizom talablari asosida belgilanadi.

1. Nazoratlarni amalga oshirish tartibi.

Oraliq nazorat: O'tilgan mavzular asosida og'zaki so'rov shaklida o'tkaziladi.

Yakuniy nazorat: Semestr davomida o'tilgan mavzular bo'yicha og'zaki so'rov shaklida o'tkaziladi.

Izoh: Oraliq nazorat turi har bir fan bo'yicha fanning xususiyatidan kelib chiqqan holda 2 marta gacha o'tkazilishi mumkin.

Talabani oraliq nazorat turi bo'yicha baholashda, uning o'quv mashg'ulotlari davomida olgan baholari inobatga olinadi.

Nazoratlarning o'tkazilishi muddatlari muayyan o'quv yilida tasdiqlangan o'quv jarayoni jadvali asosida tashkil etiladi.

2. Talabalarining bilimni baholash mezonlari:

Talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 5 (a'lo) baho;

Talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 4 (yaxshi) baho;

Talaba olgan bilimni amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda – 3 (qoniqarli) baho;

Talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning mohiyatini tushunmaydi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda – 2 (qoniqsiz) baho bilan baholanadi.

5. O'QUV MASHG'ULOTLARI VA MUSTAQIL TA'LIM QISMI

1. Ma'ruza mashg'ulotlari

“Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)” o'quv fanining mavzulari mantiqiy ketma-ketlikda keltiriladi, har bir mavzuning mohiyati asosiy tushunchalar va qisqa ifodalar orqali ta'lim oluvchilarga davlat ta'lim standart va malaka talablari asosida yekazilishi zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar qamrab olingan holda ifodalab beriladi. Asosiy nazariy qism modullar shaklida berilishi mumkin:

№	Ma'ruza mavzulari	Qisqacha tavsif (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1-bob (modul): Tahrir nazariyasining ilmiy asoslari			
1.	Adabiy tahrir mohiyati, vazifasi va muharirlik faoliyati	Main, tahlil, muharir	2
2.	Adabiy asar mohiyati, mazmuni, turlari	Adabiy asar tuzilishi va kompozitsion usullar tahlili	2
3.	Badiiy va ilmiy matnlar	Badiiy va ilmiy matn, til, uslub	4
4.	Badiiy va ilmiy matnlar tahriri	Qo'lyozmani baholash, faktlarni tekshirish, imlo, tahrir, muallif bilan hamkorlik	4
5.	Main tahririning mantiqiy asoslari	Adabiy matndagi mantiqiy bog'liqlik, mantiqiy tahlil, baholash va muharir to'xtami	4
2-bob (modul): Tahrir texnikasining ilmiy asoslari			
6.	Tahrir qoidalar	Tahrir qoidalar, tuzatish usullari	4
7.	Mikrotahrir va makrotahrir	Mikrotahrir va makrotahrir	4
8.	Kitob apparatining tahlili va tahriri	Kitob apparati, sarlavha, annotatsiya, so'z boshi, kirish, so'ng so'z, sharh va eslatmalar tahlili hamda tahriri	4
9.	Mugova va matn dizayni konsepsiyasi	Main va dizayn uyg'unligi	2
Jami:			30 soat

2. Amaliy mashg'ulotlar

“Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar” o'quv fanining mohiyati va nazariy mavzulariga mos ravishda amaliy, seminar mashg'ulotlarining mavzulari, ushbu mashg'ulotlarni o'tkazish shakllari, unda qo'llanishi tavsiya etiladigan texnologiyalar, usullar, vositalar zarur hollarda muhkama etiladigan mavzular, masalalar, amaliy ishlarining mazmuni, maqsadi hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shuningdek, kurs loyihasi va kurs ishlar, ijodiy ishlar mohiyati, mazmuni, maqsadi, mavzulari ularni bajarish shakllari hamda fan mohiyatidan kelib chiqadigan boshqa ma'lumotlar yoritiladi. Shu bilan birga ushbu qismda o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarining maqsadi, vazifasi,

shakli, mazmuni, amaliyot jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan yakuniy ishlar shakli yuzasidan qisqa uslubiy ko'rsatmalar beriladi.

№	Amaliy mashg'ulot mavzulari	Qisqacha tavsif (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
Tahrir nazariyasi, amaliyoti va texnikasi haqida umumiy tushuncha			
1.	E. Vohidovning “So'zlatotir” asari tahlili	Main bilan ishlashda so'zlar tarixi, jildizni anglatish, so'zni his qilish	4
2.	“Abdulla Qahhor zamondoshlari xotirasida” to'plam tahlili	Adabiy asar tuzilishi va kompozitsion usullar tahlili, badiiy matn tahririni o'rganish	4
3.	M. Sa'diy hayoti va faoliyatiga oid “Qadr” xotiralari to'plami tahlili asosida	To'plandagi tahrir san'atiga oid fikrlarni ajratish, turkumlash, tizimlashtirish	6
4.	Tahrir qoidalar	Tahrir qoidalar, tuzatish usullarini amaliyotda qo'llash	6
5.	Qo'lyozmani baholash, faktlarni tekshirish	“Til va adabiyot ta'limi” jurnali tahririyatiga kelib tushgan ilmiy-metodik materiallar asosida qo'lyozma bilan ishlash, muallif bilan hamkorlik qonuniyatini o'rganish	4
6.	I. Toshaliyevning “Adabiy tahrirning mantiqiy asoslari” o'quv qo'llanmasi tahlili	Adabiy tahrirning mantiqiy asoslari, matndagi mantiqiy bog'liqlik, mantiqiy tahlil, baholash va muharir to'xtami	4
7.	Mikrotahrir	Bolalar adabiyoti namunalari asosida matn muharir sifatida o'qish, imloviy xatoliklarni topish, mikrotahrirni o'rganish	4
8.	Makrotahrir	“Til va adabiyot ta'limi” jurnali tahririyatiga kelib tushgan ilmiy-metodik materiallar asosida makrotahrirni o'rganish	4
9.	Sarlavhalar tahlili va tahriri	“Tafakkur” jurnali materiallari asosida sarlavhalar tahriri bilan ishlash	4
10.	Ruknlar tahlili va tahriri	“Til va adabiyot ta'limi” jurnali materiallari asosida ruknlar tahriri bilan ishlash	4
11.	Kitob apparatining tahlili va tahriri	Kitob apparati, sarlavha, annotatsiya, so'z boshi	4
12.	Kitob apparatining tahlili va tahriri	Kirish, so'ng so'z, sharh va eslatmalar tahlili hamda tahriri	4
13.	Mugova dizayni konsepsiyasi	Mugova va asar uyg'unligi	4
14.	Main dizayni konsepsiyasi	Main va dizayn uyg'unligi	4
Jami:			60 soat

3. Mustaqil ta'lim ishlari

“Mustaqil ta'lim va mustaqil mashg'ulotlar” qismida mustaqil ta'limning shakli va mazmuni, mustaqil ishga mo'ljallangan mavzular va topshiriqlar, mustaqil mashg'ulotlar jarayonida ta'lim oluvchilar tomonidan tayyorlanishi zarur bo'lgan ishlar insho, esse, mustaqil (ijodiy) ish, maqola va boshqalar keltiriladi;

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Qisqacha tavsifi (kait so'zlar)	Soatlar hajmi
1.	Noshirlik ishi tarixi, rivojlanish bosqichlari va istiqboli	Tahrir ilimining yozuv va kitobat bilan bog'liqligi, Osiyo, Markaziy Osiyoda yozuv va kitobning paydo bo'lishi, Sohibqiron Temur va temuriylar davrida kitobat va tahririni o'rganish	4
2.	Turkistonda kitobat va noshirlik ishi	Muharrir, qo'lyozma, nashr, tayyorlash, ishlab chiqarish jarayoni uzviy bog'liqligini o'rganish	4
3.	O'zbekistonda mustaqillik davrida noshirlik bo'yicha istihotlar va uning istiqboli.	Noshirlik va matbaa faoliyatiga oid qonunchilikni o'rganish	4
4.	O'zbekistonda bolalar adabiyoti bo'lgan e'tibor va unga qo'yiladigan talablar	Bolalar adabiyoti nashrlari faoliyatini o'rganish	4
5.	O'zbekistonda ensiklopedik nashrlar tarixi, bugungi ahvoli va kelajagi	Ensiklopedik nashrlar faoliyatini o'rganish	4
6.	E.Shukurning “Boboso'z izidan” asari tahlili	Matn bilan ishlashda so'zdan so'zni farqlash san'atini o'rganish	6
7.	“O'zbek tilining izohli lug'ati” I-tom tahlili	Matn bilan ishlashda so'zlar ma'nosi, tavsifini anglash	8
8.	“G'afur G'ulom zamonadoshlari xotirasida” to'plami tahlili	Adabiy asar tuzilishi va kompozitsion usullar tahlili, badiiy matn tahririni o'rganish	6
9.	“O'zbek tilining izohli lug'ati” 2-tom tahlili	Matn bilan ishlashda so'zlar ma'nosi, tavsifini anglash	8
10.	M.Sattorning “O'zbekning gapi qiziq” o'qish, tahlil qilish	Asardagi iboralar tavsifi asosida o'tayotirish	4
11.	Bolalar adabiyoti namunalarini sh, matn tuzatish	Matn tuzatishni o'rganish	4
12.	“O'zbek tilining izohli lug'ati” 3-tom tahlili	Matn bilan ishlashda so'zlar ma'nosi, tavsifini anglash	8
13.	“Ma'naviy hayot” jurnali materiallarini o'qish, tahlil qilish	Ilmiy matn tuzatishni o'rganish	4

14.	“O'zbek tilining izohli lug'ati” 4-tom tahlili	Matn bilan ishlashda so'zlar ma'nosi, tavsifini anglash	8
15.	Nashrda matn va dizayn uyg'unligini ta'minlash	Web-dizayn dasturlari orqali muqova, nashr maketini tayyorlash	6
16.	“O'zbek tilining izohli lug'ati” 5-tom tahlili	Matn bilan ishlashda so'zlar ma'nosi, tavsifini anglash	8
Jami:			90 soat

6. O'QUV ADABIYOTLARI VA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar

1. Z.Tohirov, Tahrir nazariyasi va texnikasi. Darslik. – T.: Tafakkur – Bo'stoni, Cho'ipon, 2012. – 320 b.
2. Z.Tohirov. Nashr jarayoni asosiy bosqichlari. Darslik. – T.: Tafakkur – Bo'stoni, 2015. – 288 b.
3. Z.Tohirov. Adabiy tur, termin, tahrir va muharrirlik mahorati. O'quv qo'llanma. – T.: Noshir, 2019. – 209 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Noshirlik faoliyati to'g'risida. O'zbekiston Respublikasining qonuni. T.: O'zbekiston, 1998.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoyev. “Yangi O'zbekiston strategiyasi”. Matn. – T.: O'zbekiston, 2021. – 464 b
3. A.Sikorskiy. Teoriya i praktika redaktirovaniya. Moskva: Vissshaya shkola, 1980.
4. Redaktirovaniye odelnix vidov literatury. Pod red. A.Sikorskogo. – Moskva: Vissshaya shkola, 1973.
5. A.Bezubov. Vvedeniye v literaturnoy redaktirovaniye. – Sankt-Peterburg: 1997.
6. I.Danilov. Avtora knigi. – Moskva: Kniga, 1988.
7. I. Toshaliyev. Adabiy tahrirning mantiqiy asoslari. O'quv qo'llanma. – T.: Universitet, 1999.
8. Z.Tohirov. Badiiy nulg. Monografiya. – T.: Fan va texnologiyalar. 2017. – 240 b.
9. Z.Tohirov. Abadiy tahrir. Darslik. – T.: Tafakkur bo'stoni, 2012. – 262 b.
10. E.Vohidov. “So'z laofati”. To'plam – T.: O'zbekiston, 2016. – 216 b.
11. E.Shukur. Boboso'z izidan. To'plam – T.: Adabiyot, 2022. – 337 b.
12. M.Sattor. “O'zbekning gapi qiziq”. To'plam – T.: Tafakkur qanoti, 2011. – 148 b.
13. O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 tom. Lug'at-ma'lumotnoma – T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2006.
14. Abdulla Qahhor zamonadoshlari xotirasida. To'plam – T.: G'G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at, 1987. – 368 b.

15. G'afur G'ulom zamondoshlari xotirasida. To'plam – T.: G'.G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at, 2003. – 104 b.
16. Qadr, to'plam, – T.: Ma'naviyat, 2009. – 160 b.

Internet saytlari

1. <http://natlib.uz> – Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi sayti
2. <http://ensiklopediya.uz> – O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi sayti
3. <http://ziyouz.uz> – O'zbek va jahon adabiyoti portal
4. <http://ziyonet.uz> – O'zbekiston milliy ta'lim portali
5. <http://kitob.uz/> - Respublika bolalar kutubxonasi
6. <http://www.infolib.uz> – Respublika Axborot kutubxona markazi
7. <http://referatlar.uz> – Referatlar, testlar, kitoblarva media ta'limsayti
8. <http://book.uz> – Elektron adabiyotlar kutubxonasi

8. O'QUV DASTURI HAQIDA MA'LUMOT

O'quv dasturning oxirgi betida uni ishlab chiqqan oliy ta'lim muassasasi nomi, tuzuvchilar ismi, familiyasi, lavozimi, ilmiy daraja va unvonlari, taqrizchilar ismi, familiyasi, ish joyi, lavozimi, ilmiy daraja va unvonlari, o'quv dastur ko'rib chiqilgan oliy ta'lim muassasasi kengashi bayonining raqami keltiriladi.

O'quv dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 202__ yil “__” “____” dagi “__” -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.

“Kompyuter lingvistikasi va raqamli texnologiyalar” kafedrası mudiri

B. Elov _____ (imzo)

Tuzuvchi:

U. Abdurahmonova _____ (imzo)

Taqrizchi:

Sh. Sirojiddinov _____ (imzo)